

Komunističtí generálové promluvili

Špičky bývalé Československé lidové armády potvrzují autentičnost ofenzivního plánu Varšavské smlouvy

V roce 2000 objevil historik Petr Luňák v českém archivu unikátní operační plán Československé lidové armády (ČSLA) z roku 1964. Ten počítal s tím, že v případě vypuknutí války bude naše armáda hrát roli prvosledových jednotek a zaútočí jihužápadním směrem. V Den D-9 měly československé tanky dorazit do francouzského Lyonu.

Petr Zidek

REDAKTOR ORIENTACE

Většina nejvyšších velitelů někdejší ČSLA se rozhodla vzít si svá tajemství do hrobu. S výjimkou Miroslava Vacka, ministra obrany v letech 1989–1990 a Ladislava Sochora, velitele 10. letecké armády v letech 1986–1990, nikdo z nich nenapsal paměti ani okolnosti své kariéry nijak veřejně nekomentoval. O to cennější jsou interview, která s patnácti vysokými důstojníky ČSLA připravil mladý historik Karel Sieber (* 1978). Výzkum užívající metody tzv. orální historie zařadil *Paralelní historický projekt NATO a Varšavské smlouvy*, který vede americký historik českého původu Vojtěch Mastný (* 1936).

Rozhovory vznikaly od května 2003 do června 2004. Přímět bývalé vysoké důstojníky k rozhovoru nebylo přitom nijak jednoduché. „Více než polovina oslovených odmítla okamžitě nebo poté, co se seznámila s předběžnými otázkami,“ říká Karel Sieber. Nejméně vstřícní se ukázali ti, kteří dosáhli vrcholu své kariéry v sedmdesátých letech. I tak se Karlu Siebrovi podařilo vyzpovídat čtrnáct osob, které zastávaly důležité funkce v armádě od konce 40. do počátku 90. let. Šlo například o Oldřicha Kvapila (* 1918), v letech 1948–1950 náčelníka agenturní části vojenské rozvědky, Miroslava Šmoldase (1917–2003), v šedesátých letech zástupce náčelníka generálního štábu ČSLA, Vladimíra Pícku (* 1927), v letech 1969–1970 náčelníka operační správy, Jána Franka

Někteří z generálů, kteří se odhodlali hovořit s historiky

(* 1925), v letech 1968–1981 náčelníka chemického vojska či Mojmíra Zachariáše (* 1939), v letech 1987–1990 velitele Západního vojenského okruhu. Kariéru sedmi z patnácti dotazovaných přerušil rok 1968 (do generálských hodností byli jmenováni až po listopadu 1989).

Upřímní a bez iluzí

Paralelní historický projekt NATO a Varšavské smlouvy již připravil podobně koncipované rozhovory s polskými a východoněmeckými generály. Českoslovenští generálové byli ve svých odpovědích podle koordinátora projektu Vojtěcha Mastného „upřímnější a méně podléhali iluzím“. Také jim činilo méně problémů hovořit o operačních plá-

nech, které Němci a Poláci dodnes často sřeží jako tajemství.

Podle Mastného je na rozhovorech nejcennější, že ukázaly strategickou důležitost Československa před rokem 1968. Na československém území tehdy nebyla sovětská vojska ani sklady jaderné munice (ty se začaly budovat teprve v roce 1965, dokončeny a osazeny byly však zřejmě až v roce 1969). V případě konfliktu by Československá lidová armáda po předpokládaném odrazení protivníka sama přešla do útoku, který by teprve po několika dnech hypoteticky podpořily druholedové jednotky sovětské armády dislokované na Ukrajině. Tento scénář byl ve strategii Varšavské smlouvy unikátní, protože ve všech dalších směrech předpoklá-

daného útoku, tedy v hlavním směru Berlín – Paříž i v úderu z Maďarska do Itálie, by nejprve vyrazila sovětská vojska a divize satelitních států by se zapojily až ve druhém sledu.

Toto útočné pojetí války se paradoxně v sovětském plánování objevuje až po Stalinově smrti. Polský operační plán z roku 1951 – jediný další dokument tohoto druhu, který se zatím podařilo ve východoevropských archívech objevit – se soustřeďuje na teritoriální obranu: polské jednotky neměly dokonce vůbec překročit hranice země. Ke změně dochází od poloviny 50. let. Velitel Západního okruhu v letech 1965–1968 Stanislav Procházka (* 1922) o tomto období říká: „Už v té době byly dislokovány divize

tak, aby v krátké době po dosažení bojové pohotovosti mohly být použity v prvním sledu k útočné operaci. Obrana se cvičila málo, (...) většinou se cvičil útok.“

Byl ovšem operační plán Varšavské smlouvy reálný? Někteří velitelé si dodnes myslí že ano. Generál Šmoldas říká: „Kdyby v té době byla začala válka a nebyla nukleární, tak jsme za týden byli v Normandii. Protože jsme měli takovou převahu tanků a takovou převahu v operačním umění a pojetí války, že ten Západ by to nemohl vydržet.“ Válka by ovšem s pravděpodobností hraničící s jistotou jaderná byla. Pro tuto eventualitu počítal plán s tím, že naše strana zasadí asi 130 jaderných úderů, vůbec ale neuvažuje o podobné reakci protiv-

níka. Podle Karla Siebra byl plán z roku 1964 značně nerealistický, což uznala i část zpovídaných. „Vůbec se tu nebere ohled na to, že Američané byli schopni pohraniční přechody totálně zneprůchodnit výbuchy malých jaderných náloží, velmi nerealistický je také plán postupu, který počítal až s 80 kilometry denně.“ Podle některých mladších generálů by se takovou rychlostí v šedesátých letech nemohla vojska přesouvat ani za předpokladu, že by jim vojáci NATO jen u krajnice salutovali.

Dvacet posledních Čechů na Řípu

Útočný plán, který byl motivován také nutností zmocnit se vojenských základů v evropském týlu NATO před příjezdem amerických posil ze zámoří, se definitivně změnil teprve v osmdesátých letech. Tato změna se projevila v roce 1987, kdy Varšavská smlouva vyhlásila „obrannou doktrínu“.

Rozhovory s československými generály ukazují, že Sovětský svaz byl skutečně ochoten Československo v případném globálním konfliktu obětovat a že komunistické vedení bylo ochotno tuto oběť splnit. V Den D-9 by totiž pravděpodobně nebyli českoslovenští vojáci v Lyonu, ale na pravdě boží, stejně jako všichni ostatní obyvatelé našeho státu, jehož území by bylo podle odhadů devastováno mnoha jadernými údery různé síly.

Toho si byli zřejmě vědomi i osvědčenější velitelé ČSLA. Generál Václav Vitanovský (1916–1996; tento rozhovor je jediný nepůvodní – pořízen byl již na počátku 90. let vládní komisí pro objasnění událostí roku 1968) popisuje, jak ve druhé půli šedesátých let v sovětském štábu pronesl kacířskou myšlenku: „Podívejte se, my samozřejmě, když začne válka, odrazíme hrdinně první úder, přejdeme do protiofenzivy, válku vítězně skončíme na Rýně nebo na kanále La Manche a s československým praporem přijde dvacet lidí na horu Říp, tam budou stát, budou všichni provolávat vyhráli jsme válku; kromě těch dvaceti už tam nikdo nebude, v tom státě. Takhle já si nepředstavuji vítězství.“ Nepřekvapuje, že Vitanovský byl označen za revisionistu a po sovětské invazi musel odejít z armády.

Přepisy rozhovorů s důstojníky ČSLA jsou dostupné na internetové adrese <http://www.isn.ethz.ch/php/index.htm>, kde je také možno najít ruský psaný originál a český překlad operačního plánu z roku 1964.